

ШЕВЧЕНКО О.Ю.

ВОНИ НАБЛИЗИЛИ ДЕНЬ ПЕРЕМОГИ

22 червня 1941 року фашистська Німеччина напала на нашу країну. Вже 10 вересня 1941 року окупанти зайняли Суми. Проводились масові арешти, страти. З перших же днів Україна несла втрати в особах захисників, таких як Софія Тихончук (керівник першого антинацистського підпілля у Сумах. Розстріляна нацистами у грудні 1941 року), бійці міського партизанського загону Дмитро Дьякова, Костянтин Стародуб, Іван Писаненко, Олександр Заломін, комсомолки-партизанки Марія Бадаєва, Марія Рахманова.

Молодь міста починає вести підпільну боротьбу. Багато людей хотіли йти воювати на фронт, захищати рідну землю від лап ворога. Одним з них був Дмитро Косаренко. Його спроби піти до армії виявились марними, через юний вік. Один із зрадників передав до поліції заяву, що Д.Косаренка - випускника школи №2 - залишено в місті для підпільної роботи. Обвинуваченого заарештували, але доказів проти нього не було. Після цього у Дмитра з'явився намір організувати підпільну групу, згуртувавши навколо себе молодіжний актив міста. Разом зі своїми товаришами В.З.Теребуном, А.С.Зубченко, О.Ф.Граніним став одним із організаторів молодіжної підпільної організації. Так з'явився загін "Прапор".

Були прийняті усі можливі заходи застереження, наприклад, при потребі збиралися обережно і лише по 3-5 чоловік, називали один одного лише по імені, а з керівником - Дмитром Косаренко - були знайомі лише керівники дрібніших підрозділів.

Члени підпільної організації вели активну боротьбу проти загарбників. За час існування підпільною організацією було заміновано 2 ворожих військових ешелони, підірвано 3 телефонних шафи, пошкоджено зв'язок в районі дій німецько-фашистської номенклатури, розповсюджено тисячі листівок і звернень до жителів і, зокрема, молоді [5].

До сьогодні в живих залишилось лише четверо учасників організації. Віра Андріївна Барбосова (Руденко), Лідія Олександрівна Шаміна, Віра Пилипівна Голубєва (Хвостенко),

Олена Яківна Балаба - усі вони вижили, щоб донести жах тієї війни, біль за вкрадене дитинство.

Сьогодні у них є онуки та правнуки, але тоді вони та їхні друзі лише закінчили по 7-10 класів. Вони твердо вірили у перемогу, тому не залишалися осторонь. Вони робили все можливе задля наближення перемоги.

Дмитро Косаренко

“Зубченко Анатолій відремонтував старий приймач - згадує Барбосова Віра Андріївна, - тепер можна було приймати повідомлення із Москви і передавати їх людям у вигляді листівок, нахабно, зухвало, по-дитячому розклеєних під німецькими наказами. Женя - молодший брат Толика - виготовив дерев'яні

печатки і штампви - точні копії німецьких. Валя Щербак влаштувалась на біржу труда працювати, вкрала там декілька бланків паспортів. Володя Теробун вкрав у німецького офіцера друкарську машинку. Хлопці і дівчата підроблювали документи. Толік ставив підпис німецького коменданта" [1].

Лідія Шаміна згадує про виведення з ладу телефонної станції: "Було вирішено вивести з ладу міську телефонну станцію, яка розташовувалась на перехресті вулиці Леніна та Харківської. 16 лютого Володя Теробун за допомогою Віри Хвостенко, Нінель Батюк та Віри Руденко здійснили підпал цього стратегічного пункту. 24 лютого Валентина Щербакова та Володимир Теробун підклали вибухівку на залізничній станції Віри та підірвали потяг" [2].

Збереглись спогади Юрія Набойкіна про його життя у період війни: "Восени 1942 року я зустрівся з Теробуном, моїм товаришем по артучилищу. Він мене і познайомив з іншими учасниками групи. Хімія - мій найулюбленіший предмет. Знаючи це, група довірила мені знайти спосіб друкувати листівки, матеріалу та відповідної літератури не було. У цей час я розповсюджував відомості усно, як і решта.

У себе вдома я влаштував хімічну лабораторію, де працював над гектографом, одночасно виконуючи різні доручення групи. До квітня місяця гектограф дав близько 15 екземплярів, але його довелося знищити через переслідування, які влаштовували гітлерівці.

Мене особисто знав Карпушка, зрадник, який видав Худякова, Косаренка, Рапота. Мені довелося ховатися спочатку в селі Низах, на біофабриці, потім працювати в селі Яструбине" [3].

Молодих патріотів підтримували дорослі. Варвара Мойсеївна Батюк часто допомагала підпільникам. Її діти Жанна та Валик були ще дуже малими, але і вони зробили не мало для членів групи "Прапор". Одного разу Теробун Володимир і Сипач Вітя принесли портфель із магнітними мінами, який дев'ятирічна Жанна заховала у сніг, у той час, як до них у дім зайшов німецький патруль. Шестирічному Валику мати Варвара Мойсеївна заховала листівки під сорочку, щоб урятувати Віру Руденко. Хлопчик простояв 2 години у лютому місяці 1943 року на морозі у хліві. У той же час хлопчик захворів на запалення легенів. Його ледве вдалося врятувати.

Секретно

Б-19/19
6.1.75 г.

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
бюро горкома Компартии Украины
протокол № 19 § 19 от 18.XI.1974 г.

Об утверждении списков участников подпольного движения в городе Сумы в период временной немецко-фашистской оккупации

1. Утвердить уточненные списки подпольной партийной группы Тихончук С.Н., подпольной комсомольской организации "Знамя" (руководитель т.Косаренко Д.И.), отдельных патриотов, оказавших содействие партизанскому движению и подполью в период временной немецко-фашистской оккупации (прилагаются).

2. Признать деятельность партизанского отряда БЕРДНИКОВА И.Ф., действовавшего на оккупированной немецко-фашистскими захватчиками территории г.Сумы и пригородных сел с 8 октября по 9 ноября 1941 года (прилагается).

3. Подпольную группу ПОДОПРИГОРЫ А.Д. считать недействительной в силу того, что подтверждающих материалов о ее деятельности, кроме самоотчетов в партархиве обкома партии, не выявлено.

М. ЛУШПА

СЕКРЕТАРЬ ГОРКОМА
КОМПАРТИИ УКРАИНЫ

2-ма

Їїноаііаа іді сдоааааааііу піеіеаа оааііеаа іааіаіаіа іооо о і.Ноіе о 1941-1943 аа. Аіеіаіаіо 1974 а.

Зі спогадів Терербуна: *“До цього часу наша група приховувала дезертира німецької армії Густава Сіоберга. Рапота Володимир та Наталя намагалися схопити ще одного воїна Карлушку, який згодом виявився зрадником. Знаючи квартири учасників об'єднання Косаренка, Рапоти, Худякова, видав їх Гестапо”*.

В березні 1943 року гестапо заарештувало деяких членів групи. Півмісяця їх разом з іншими в'язнями катували, піддавали жорстоким тортурам, намагалися дізнатися про інших учасників боротьби, але молоді герої тримались дуже мужньо, незламно і не розповіли ворогам правди. В останні хвилини життя Дмитро Косаренко встиг написати вірша:

*Мне душно, мне тяжело в сырой этой клетке,
Где солнечный луч, такой тусклый и редкий,
Легально и тихо скользит по стене,
Пробившись сквозь прутья решеток в окне.
А сердце мятежно рвется на волю,
Туда, где привольно раскинулось поле,
Где в ласковой, теплой струе ветра
Дорогою синей плывут облака.
Где мощью весеннею дышит земля,
Где зеленью первой покрылись поля,
Где весело, звонко птицы поют,
Где птицы свободно, по-людски живут.
Но стены сырые кругом обступили,
Дорогу на волю и солнце закрыли,
И душат, и давят громадой своей,
Железом решеток, железом дверей.*

22 квітня 1943 року на території заводу ім. Фрунзе загинули від рук палачів мужні комсомольці Дмитро Косаренко, Володя Худяков, Володя і Наташа Рапоти та їх мама Олена Сергіївна. Тепер на тому місці стоїть меморіальний гранітний камінь.

Друзі тяжко переживали смерть своїх товаришів. Та це не зупинило дій підпільної організації *“Прапор”*. На чолі її став Володя Терербун. А через декілька місяців Суми

звільнили частини Червоної Армії. В.Терербун, Є.Зубченко, Ю.Набойкін та інші пішли далі громити ворогів. Згодом дехто з підпільників продовжив навчання і відбудовував зруйноване гітлерівцями місто.

По-різному склалась долі членів підпільної організації *“Прапор”*. Не повернулись з фронту В.Терербун, В.Сипач, Є.Зубченко. Невідома доля В.Захарченка. Після важкого поранення помер у Сумському військовому госпіталі І.І.Василь, його поховано у братній могилі на Лучанському кладовищі. У Чехословаччині закінчив війну Юрій Набойкін. Відважний артилерист був нагороджений медаллю *“За відвагу”*.

Багато відомо з уст членів організації, які вижили у роки війни і тепер згадують про неї, але спогади ветеранів відкривають все нові і нові, здавалось, давно знайомі сторінки.

Матеріали надані *“Музеєм-Пам'яттю”* ЗОШ №2 ім. Дмитра Косаренко.

-
1. Спогади Барбосової Віри Андріївни.
 2. Спогади Лідії Шаміної.
 3. Набойкін. - Ф.4. - Оп.ЗП. - Од.зб.178.
 4. Постановление бюро горкома Компартии Украины. Протокол №19 от 18.11.1974.
 5. Отчет о работе комсомольской подпольной диверсионной группы “Знамя” за период временной оккупации города Сумы немецко-фашистскими оккупантами.